

Határozatok Tára

PRIIT PIKAMÄE
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2020. december 3.¹

C-739/19. sz. ügy

VK

kontra

An Bord Pleanála,

a The General Council of the Bar of Ireland,

a The Law Society of Ireland and the Attorney General

részvételével

(a Supreme Court [legfelsőbb bíróság, Írország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal – Az ügyvédi szolgáltatásnyújtás szabadsága – 77/249/EGK irányelv – 5. cikk – Az ügyfelet képviselő, más tagállamban letelepedett ügyvédnek a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéddel történő együttműködési kötelezettsége a nemzeti bíróság előtt – Az előzetes döntéshozatali eljárásban külföldi ügyvéd által képviselt félnek a további nemzeti eljárásban ugyanezen ügyvéddel történő képviseletének lehetősége”

I. Bevezetés

1. A jelen ügy tárgyát képező, az EUMSZ 267. cikk szerinti előzetes döntéshozatal iránti kérelemben a Supreme Court (legfelsőbb bíróság, Írország) négy, az ügyvédi szolgáltatásnyújtás szabadsága tényleges gyakorlásának elősegítéséről szóló, 1977. március 22-i 77/249/EGK tanácsi irányelv² 5. cikkének értelmezésére vonatkozó kérdést terjesztett a Bíróság elé előzetes döntéshozatalra. E kérelmet az alapügy felperese, VK és az An Bord Pleanála (területrendezési fellebbezési tanács, Írország) között a felperes külföldi ügyvédjével szemben előírt – az ír ügyvédi kamaránál bejegyzett ügyvéddel a felperes képviselete érdekében, a nemzeti eljárásban történő – együttműködési kötelezettség tárgyában folyamatban lévő jogvitában terjesztették elő.

2. A 77/249 irányelv 5. cikke nem határozza meg pontosan, hogy mit foglal magában a más tagállamban letelepedett, szolgáltatást nyújtó ügyvédnek az e cikkben előírt együttműködési kötelezettsége, ezáltal pedig bizonyos mérlegelési mozgásteret enged a tagállamoknak az átültetés során. A jelen ügyben a Bíróságnak alkalma nyílik arra, hogy pontosítsa e mérlegelési mozgásteret terjedelmét, közelebbről pedig meghatározza azon körülményeket, amelyek között indokolt ilyen kötelezettség előírása. Különös figyelmet kell fordítani azon kérdésre, hogy miként hozható

¹ Eredeti nyelv: francia.

² HL 1977. L 78., 17. o.; magyar nyelvű különkiadás 6. fejezet, 1. kötet, 52. o.

egyensúlyba az EUMSZ 56. cikk első bekezdésében foglalt szolgáltatásnyújtás szabadsága más olyan jogos érdekekkel, mint a jogi szolgáltatásban részesülő jogalany védelmének garantálására és a megfelelő igazságszolgáltatás biztosítására irányuló, az e rendelkezés által védeni kívánt igény.

II. Jogi háttér

A. Az uniós jog

3. A 77/249 irányelv 1. cikke a következőképpen rendelkezik:

„(1) Ez az irányelv az alábbiakban megállapított korlátokkal és feltételekkel, a szolgáltatásnyújtás formájában megvalósuló ügyvédi tevékenységekre alkalmazandó.

[...]

(2) »Ügyvéd« alatt minden olyan személy értendő, aki szakmai tevékenységét az alábbi megnevezések valamelyike alatt jogosult folytatni:

[...]

Németország: Rechtsanwalt,

[...]”

4. A 77/249 irányelv 5. cikke értelmében:

„A bírósági eljárásban való ügyfélképviseléssel kapcsolatos tevékenységek ellátása során a tagállam előírhatja az 1. cikk hatálya alá tartozó ügyvédek számára, hogy:

- a fogadó tagállamban a helyi szabályok vagy szokások szerint bemutatásra kerüljenek a bírói testület elnökének, vagy amennyiben az szükséges, az illetékes kamara elnökének bemutatásuk őket,
- eljárásuk során működjenek együtt egy, a szóban forgó bírói testület előtt eljárásra jogosult olyan ügyvéddel, aki szükség esetén e testület előtt felel, vagy egy, a testület előtt eljárásra jogosult »avoué«-val, illetve »procuratore«-ral.”

B. Az ír jog

5. A 77/249 irányelv rendelkezéseit az ír jogba átültető European Communities (Freedom to Provide Services) (Lawyers) Regulations 1979 (az Európai Közösségek szolgáltatásnyújtás szabadságáról [ügyvédek] szóló 1979. évi rendeletei, a továbbiakban: az 1979. évi rendelet) 2. cikkének (1) bekezdése a „szolgáltatást nyújtó ügyvéd” (visiting lawyer) fogalmát – utalva a 77/249 irányelv 1. cikkének (2) bekezdésében szereplő felsorolásra – úgy határozza meg, hogy az más tagállam bírósága előtt jogosult eljárni.

6. Az 1979. évi rendelet 6. cikke kimondja:

„Amennyiben a szolgáltatást nyújtó ügyvéd az állam területén a bírósági eljárásban való ügyfélképviselettel kapcsolatos tevékenységet lát el, együttműködik egy, a bíróság előtt eljárásra jogosult olyan ügyvéddel, aki szükség esetén e bíróság előtt felel.”

III. A jogvita alapjául szolgáló tényállás, az eljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

7. Az alapügy felperese, VK jogorvoslati eljárást indított a Supreme Court (legfelsőbb bíróság) előtt azon jogvitában, amelynek tárgyát a farmjához közeli, elhullott állatok vizsgálatára szolgáló létesítmény építésének építési engedélyével szemben kezdeményezett bírósági eljárás költségeinek viselése képezte.

8. A jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem olyan jogvita kereteibe illeszkedik, amelynek során a Supreme Court (legfelsőbb bíróság) korábban előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezett, amely ezt követően a 2018. október 17-i Klohn ítéletet (C-167/17, EU:C:2018:833) eredményezte.

9. VK korábban úgy döntött, hogy a Supreme Court (legfelsőbb bíróság) előtt személyesen jár el.

10. Az Európai Unió Bírósága előtt B. O. – egy Németországban letelepedett német ügyvédnő (Rechtsanwältin) – képviselte őt.

11. A 2018. október 17-i Klohn ítéletet (C-167/17, EU:C:2018:833) követően az ügy ismét a Supreme Court (legfelsőbb bíróság) elé került, annak érdekében, hogy e fórum a releváns uniós rendelkezéseknek a Bíróság ítéletéből fakadó értelmezésére tekintettel határozzon a VK által benyújtott fellebbezés tárgyában.

12. VK e körülmények között kívánta megbízni az Írországból ügyvédként el nem ismert B. O. ügyvédnőt azzal, hogy a Supreme Court (legfelsőbb bíróság) előtti eljárásban képviselje az érdekeit.

13. A kérdést előterjesztő bíróság az 1979. évi rendelet 6. cikkének az uniós joggal való összeegyeztethetősége kérdését veti fel, amely cikk a szolgáltatást nyújtó „külföldi” ügyvéd számára előírja, hogy a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvédhez forduljon egy olyan eljárásban, amelyben a fél jogosult személyesen eljárni.

14. Közelebbről, e bíróság az 1988. február 25-i Bizottság kontra Németország ítélet (427/85, EU:C:1988:98) értelmezésének kérdését veti fel, amely ítéletben a Bíróság a tagállam ahhoz való jogát vizsgálta, hogy megkövetelje a szolgáltatást nyújtó ügyvédnek a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéddel történő együttműködését. A kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt a kérdést teszi fel, hogy az említett ítélet azzal a joghatással jár-e, hogy nincs együttműködési kötelezettség abban az esetben, ha a szolgáltatást nyújtó ügyvéd által képviselni kívánt fél a nemzeti jognak megfelelően személyesen is eljárhatna.

15. A kérdést előterjesztő bíróság e tekintetben jelzi, hogy az „együttműködésre” vonatkozó követelmény korlátozott. Így nem szükséges, hogy a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéd meghatalmazottá váljon, vagy hogy ő képviselje az ügyet a bíróságon. Az érintett két ügyvédre,

azaz a szolgáltatást nyújtó ügyvédre és a nemzeti bíróság előtt eljárásra jogosult ügyvédre kell hagyni a szerepeik pontos meghatározását. Az ír jog szerint eljárni jogosult ügyvéd szerepe főképpen a szolgáltatást nyújtó ügyvéd segítőként történő kijelölést foglalja magában arra az esetre, ha az ügyfél megfelelő képviselője vagy az eljáró bíróság felé fennálló kötelezettség teljesítése olyan ismereteket vagy tanácsokat követel, amelyek éppen azért bizonyulhatnak szükségesnek, mert a szolgáltatást nyújtó ügyvéd adott esetben korlátozottan ismeri a potenciálisan releváns jogi vonatkozásokat, a gyakorlatot, az eljárást, sőt a nemzeti szakmai etikai szabályokat. Ennélfogva ezen együttműködés terjedelme nagyban függ az adott ügyben felmerülő körülményektől, mivel fennáll az a valós kockázat, hogy a szolgáltatásnyújtó ügyvéd figyelmetlenségéből elmulasztja az ügyfélével vagy az eljáró bírósággal szembeni kötelességének teljesítését, amennyiben nem tett meg legalább annyit, hogy megjelöljön az ír jognak megfelelően eljárni jogosult ügyvédet annak érdekében, hogy e területeken segítséget nyújtson neki.

16. Végül a kérdést előterjesztő bíróság kiemeli, hogy az ír bíróságok előtt valamely felet képviselő ügyvéd egyik szakmai etikai kötelezettsége, hogy minden releváns jogterületen végezzen kutatást és felhívja a bíróság figyelmét minden olyan jogi – jogalkotási vagy jogalkalmazási – tényezőre, amely befolyással lehet a jogvita megfelelő rendezésére. E kötelezettség akkor is fennáll, ha a szóban forgó tényező kedvezőtlen az ügyvédnek a jogvitában képviselt álláspontjára nézve. E kötelezettség olyannak tekintendő, mint amely egyik elemét képezi a *common law* országokra tipikusan jellemző azon megközelítésnek, amelynek értelmében nem maga a bíróság, hanem a peres felek végzik az ahhoz szükséges kutatás legnagyobb részét, hogy a bíróság a jogkérdésekben megfelelő következtetésre jusson. Nyilvánvaló, hogy e folyamat a felek személyes eljárása esetén némileg akadályozva van. A bíróságoknak azokban az ügyekben is a tőlük telhető legmagasabb szinten kell foglalkozniuk a jogi kérdésekkel, amelyekben egyik vagy másik peres fél, illetve mindkét peres fél ügyvédi segítség nélkül jár el.

17. E körülmények között a Supreme Court (legfelsőbb bíróság, Írország) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

- „1) El van-e zárva valamely tagállam attól, hogy a [...] 77/249/EGK irányelv 5. cikkében biztosított azon lehetőséggel éljen, amely megengedi, hogy valamely tagállam a bírósági eljárásban való ügyfélképviselettel kapcsolatos tevékenységek ellátása során előírja az ügyvédekkel szemben, hogy »eljárásuk során működjenek együtt egy, a szóban forgó bírói testület előtt eljárásra jogosult [...] ügyvéddel«, minden olyan esetben, amikor a vendégügyvéd által képviselni kívánt fél ilyen eljárásban személyesen is jogosult eljárni?
- 2) Amennyiben az első kérdésre nemleges választ kell adni, mely tényezők alapján kell a nemzeti bíróságnak vizsgálnia, hogy az »együttműködési« kötelezettség előírása megengedhető-e?
- 3) Különösen, a korlátozott »együttműködési« kötelezettségnek [az] [...] előzetes döntéshozatalra utaló végzésben [...] ismertetett módon történő előírása az ügyvédek szolgáltatásnyújtási szabadságába történő olyan arányos beavatkozásnak minősülne-e, amely a jogi szolgáltatások fogyasztói védelmének és a megfelelő igazságszolgáltatás biztosításának igényéhez egyaránt fűződő közérdekre tekintettel igazolható?
- 4) Amennyiben a harmadik kérdésre igenlő választ kell adni, ez az álláspont minden körülmény esetén alkalmazandó-e, és ha nem, mely tényezőket kell a nemzeti bíróságnak figyelembe vennie annak eldöntése során, hogy valamely konkrét esetben ilyen követelmény előírható-e?”

IV. A Bíróság előtti eljárás

18. A 2019. október 4-én kelt előzetes döntéshozatalra utaló határozat 2019. október 8-án érkezett a Bíróság Hivatalához.

19. Az Európai Unió Bírósága alapokmányának 23. cikkében megállapított határidőn belül írásbeli észrevételeket terjesztett elő VK, a General Council of the Bar of Ireland, a Law Society of Ireland, az ír és a spanyol kormány, valamint az Európai Bizottság.

20. 2020. július 14-én a Bíróság pervezető intézkedéssel az ír kormányhoz írásbeli választ igénylő kérdéseket intézett. Az említett pervezető intézkedések tárgyát képező kérdésekre adott írásbeli észrevételeket az előírt határidőben benyújtották.

21. A 2020. szeptember 23-i tárgyaláson VK képviselője, a The General Council of the Bar of Ireland, a The Law Society of Ireland, az ír és a spanyol kormány, valamint a Bizottság képviselője szóbeli észrevételeket terjesztett elő.

V. Jogi elemzés

A. Előzetes észrevételek

22. Az Unió egységes piaca az európai integráció olyan sarokköve, valamint a növekedés és a foglalkoztatottság olyan motorja, amely megköveteli többek között a szolgáltatásnyújtásnak az EUMSZ 56. cikk első bekezdésében biztosított szabadságát. A jelen ügy központi kérdését képező,³ az ügyvédek által nyújtott jogi szolgáltatások – pontosabban a jogi tanácsadás és a bírósági eljárásban való ügyfélképviselet – így a Szerződések által biztosított alapvető szabadságok közé tartoznak.

23. A jogi szolgáltatás nyújtásának olyan jellegzetességei vannak, amelyek elválaszthatatlanul kapcsolódnak a tagállamok különböző hagyományaihoz. Az ügyvédi szakma gyakorlása ugyanis rendszerint olyan szabályegyettes kitűnő ismeretét követeli meg, amely ezen hagyományokból ered. Ezzel együtt Európa – hosszú és összetett történelme folytán – számos olyan hagyománynak ad helyt, amelyek a jogi kultúrák sokféleségének tulajdoníthatók, mivel mindegyiknek megvannak a maga jellegzetességei.⁴ Az európai nemzetek között létrejött különböző kulturális cserekapcsolatok⁵ és az integrációs folyamat keretében előmozdított jogszabály-közelítés ellenére ugyanis a tagállamok jogrendszerei és bírósági rendszerei továbbra is az adott hagyományhoz kötődnek, ami tükröződik intézményi és jogi szinten, valamint a szakmai etikai szabályok szintjén is. Bármennyire is fontos a jogi hagyományok sokféleségének megőrzése, aligha kétséges, hogy az akadályozhatja az ügyvédi szakma gyakorlását. Az ügyvéd egy másik tagállamban történő szolgáltatásnyújtás előtt rendszerint rákényszerül a másik tagállamban hatályos szabályok megismerésére, amely részéről bizonyos alkalmazkodási erőfeszítéssel jár.

³ Pontosítani szükséges, hogy a jelen ügyben melyek a szóban forgó szolgáltatások, mivel az ügyvédek által végzett tevékenységek a feladatok széles körét jelenthetik. Amint Léger főtanácsnok a Wouters és társai ügyre vonatkozó indítványában (C-309/99, EU:C:2001:390, 50. pont) jelzi, az az ügyvédek által végzett tevékenységek hagyományosan két alapvető funkció köré összpontosulnak: egyrészt a jogi tanácsadás (amely a konzultációt, az egyeztetést és meghatározott iratok szerkesztését jelenti), másrészt pedig a bíróságok és bíróságok kívüli szervek előtt az ügyfeleknek történő segítségnyújtás és képviselet köre.

⁴ Lásd e tekintetben: Visegrády, A., „Legal Cultures in the European Union”, *Acta Juridica Hungarica*, 42. kötet, 3–4. szám (2001), 203. o., amely igen általánosan különbséget tesz a római, a germán, az északi és a *common law* jogcsaládok között.

⁵ A svájci író, filozófus és zeneszerző Jean-Jacques Rousseau a XVIII. században írta: „[m]ondjanak is bármit, nincsenek többé franciák, németek, spanyolok, angolok; mert csak európaiak vannak”.

24. Annak érdekében, hogy a lehető legteljesebb mértékben lehetővé tegye a határokon átvitelő jogi szolgáltatásnyújtást, valamint elhárítsa a nemzeti jogrendek különbségeiből fakadó akadályokat, az uniós jogalkotó számos, a másodlagos jog körébe tartozó aktust fogadott el, köztük az ügyvédi szolgáltatásnyújtás szabadsága tényleges gyakorlásának elősegítéséről szóló 77/249 irányelvet. Ez az irányelv előírja az ügyvédeknek a saját tagállamukban megszerzett szakmai megnevezése kölcsönös és automatikus elismerését, valamint, hogy tevékenységüket bizonyos feltételekkel más tagállamokban gyakorolhatják. Az irányelv 5. cikke értelmében a tagállamok által a szolgáltatást nyújtó ügyvéddel szemben előírható egyik feltétel, hogy „eljárásuk során működjenek együtt egy, a szóban forgó bírói testület előtt eljárásra jogosult olyan ügyvéddel, aki szükség esetén e testület előtt felel”.

25. A jelen ügyben a Bíróságnak alkalma nyílik arra, hogy pontosítsa a tagállamoknak az e feltétel meghatározásának módját illetően rendelkezésre álló mérlegelési jogkör terjedelmét. Különös figyelmet kell fordítani arra a kérdésre, hogy miként lehet összehangolni a szolgáltatásnyújtás szabadságát és az e területen elismert egyéb jogos érdekeket, mint például az e szolgáltatást igénybe vevő jogalany védelmének és a megfelelő igazságszolgáltatás biztosításának szükségességét, amelyet e feltétel elvileg védelmezni hivatott.

26. Ebből a szempontból a szóban forgó bírói testület előtt eljárni jogosult ügyvéddel történő – az alkalmazandó szabályok tiszteletben tartását célzó – együttműködési kötelezettség a követendő célokra tekintettel túlzottan szigorúnak bizonyulhat. Nem szabad elfeledkezni arról, hogy e feltétel végeredményben azzal jár, hogy a jogalanyoknak kell viselnie a két ügyvéd szolgáltatásai párhuzamos igénybevételének költségét, ami eltántoríthatja a jogainak védelmétől. Márpedig az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikke mindenki számára védi a tanácsadás, védelem és képviselői igénybevételéhez való jogot. E jog biztosítja az igazságszolgáltatáshoz való tényleges hozzáférést, amely a jogállamiság egyik alapvető összetevője.⁶ A jelen előzetes észrevételek célja annak kiemelése, hogy milyen kihatásai lesznek azoknak a válaszoknak, amelyeket a Bíróság a kérdést előterjesztő bíróság által előzetes döntéshozatal céljából feltett kérdésekre fog adni.

B. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első, második és harmadik kérdéstről

27. Az első három kérdéssel, amelyeket együtt kell vizsgálni, a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kívánja megtudni, hogy egy ügyvéd ahhoz való joga, hogy a 77/249 irányelv alapján másik tagállamban képviselőt lásson el, alárendelhető-e ugyanezen állam által az ügyvéddel szemben előírt, a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéddel történő együttműködési kötelezettségnek, amennyiben az ügyvéd által képviselni kívánt fél számára engedélyezett, hogy az eljáró bíróság előtt személyesen járjon el, és ha igen, úgy e kötelezettséget milyen módon kell kialakítani.

⁶ Lásd ebben az értelemben: Cruz Villalón főtanácsnok Samba Diouf ügyre vonatkozó indítványa (C-69/10, EU:C:2011:102, 37. és 39. pont); 2010. december 22-i DEB ítélet (C-279/09, EU:C:2010:811, 31. és 59. pont). Ami különösen az ügyvéd szerepét illeti, a Conseil des barreaux européens (CCBE) által kiadott, az európai ügyvédek alapelveinek chartáján és az európai ügyvédek etikai kódexén (2019) belül az 1.1. cikk úgy rendelkezik, hogy „[a]z igazságszolgáltatás tiszteletben tartásán alapuló társadalomban az ügyvéd kiemelkedő szerepet tölt be. Hivatása nem korlátozódik a megbízása törvény keretén belül történő, szó szerinti végrehajtására. Az ügyvédnek ügyelnie kell a jogállam és azon személyek érdekeinek tiszteletben tartására, akiknek jogait és szabadságait védi. Az ügyvédnek nem csak az ügyfelének ügyében történő intézkedés a feladata, hanem a számára történő tanácsadás is. A jogállam és a demokratikus társadalom egyik alapvető kritériuma az ügyvédi hivatás tiszteletben tartása”.

1. A nemzeti bíróság előtt eljárásra jogosult ügyvéddel történő együttműködési kötelezettség önmagában véve korlátozza a jogi szolgáltatások nyújtásának szabadságát

28. A 77/249 irányelv elfogadásának jogalapjául az EK 59. cikk, jelenleg az EUMSZ 56. cikk szolgált. Amint azt az előzetes észrevételeimben már jeleztem, a 77/249 irányelv a szolgáltatásnyújtás szabadságát érvényesíti, amennyiben arra törekszik, hogy elősegítse e szabadságnak az ügyvédek által történő tényleges gyakorlását. A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatából következik, hogy az EUMSZ 56. cikk nemcsak a más tagállamban letelepedett szolgáltatóval szemben az állampolgársága, vagy azon körülmény alapján alkalmazott minden hátrányos megkülönböztetés eltörlését követeli meg, hogy más tagállamban telepedett le, mint amelyben a szolgáltatást nyújtania kell, hanem minden korlátozás megszüntetését is – még akkor is, ha a korlátozás különbségtétel nélkül vonatkozik a nemzeti és a más tagállamokból származó szolgáltatókra –, amennyiben akadályozza, zavarja vagy kevésbé vonzóvá teszi a másik tagállamban letelepedett és ott jogszerűen hasonló szolgáltatásokat nyújtó szolgáltató szolgáltatásait.⁷

29. Ebben az összefüggésben fontosnak tartom kiemelni, hogy az idézett ítélkezési gyakorlat értelmében a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéddel történő bármely együttműködési kötelezettség önmagában véve korlátozza az ügyvédek által nyújtott jogi szolgáltatások szabadságát, amennyiben a más tagállamban letelepedett szolgáltatásnyújtóhoz fordulni kívánó jogalanytól megköveteli a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéd párhuzamosan történő meghatalmazásával járó további költségek viselését. E körülmény különösen a határon átnyúló ügyekben – amelyek gyakran az uniós jog és különböző jogrendszerek törvényeinek alkalmazását is szükségessé teszik – visszatartó hatással bírhat a jogalanyra nézve. Nem csupán arról van szó, hogy a jogalany akadályozva van valamely „külföldi” ügyvéd igénybevitelében, hanem ezen ügyvédet is hátrányosan érintheti az, hogy a letelepedése szerinti tagállamtól eltérő tagállamban nem nyújthat szolgáltatást. Különösen a más tagállamban letelepedett ügyvéd helyzetét illetően kell megjegyezni, hogy az EUMSZ 57. cikkben előírtakkal ellentétben nincs joga arra, hogy a szolgáltatásnyújtás helye szerinti tagállamban *időlegesen* ugyanolyan feltételek mellett gyakorolja a tevékenységét, mint amelyeket e tagállam a saját állampolgáraival szemben ír elő.

30. Ezzel együtt emlékeztetni kell arra, hogy a Szerződésben rögzített alapelvek körébe tartozó szolgáltatásnyújtás szabadsága kizárólag olyan szabályokkal korlátozható, amelyeket közérdeken alapuló kényszerítő indok *igazol*, továbbá amelyek alkalmasak a korlátozás a kitűzött cél elérésére, és e célhoz képest *arányosak*.⁸ Az a tény, hogy az uniós jogalkotó a tagállamoknak lehetőséget adott a 77/249 irányelv 5. cikke alapján ilyen korlátozás bevezetésére, nem jelenti azt, hogy a tagállamok e lehetőség gyakorlása során korlátlan mérlegelési joggal rendelkeznek. Épp ellenkezőleg, amint arra a Bíróság a Bizottság kontra Németország ítéletben⁹ emlékeztetett, egy ilyen korlátozás meg kell feleljen az említett követelményeknek, ami a jelen ügy elemzése szempontjából különösen fontos.

31. A Bizottság kontra Németország ügy tárgyát a Bizottság által kötelezettségszegés megállapítása iránt indított olyan kereset képezte, amelynek keretében a Bíróságtól azt kérték, hogy részletesen vizsgálja meg azon német szabályozásnak az EGK 59. és EGK 60. cikkel, valamint

⁷ 2020. február 26-i Stanleyparma és Stanleybet Malta ítélet (C-788/18, EU:C:2020:110, 17. pont); 2016. március 10-i Safe Interenvios ítélet (C-235/14, EU:C:2016:154, 98. pont); 2013. szeptember 12-i Konstantinides ítélet (C-475/11, EU:C:2013:542, 44. pont); 2014. március 18-i International Jet Management ítélet (C-628/11, EU:C:2014:171, 57. pont); 2012. december 19-i Bizottság kontra Belgium ítélet (C-577/10, EU:C:2012:814, 38. pont).

⁸ 2017. szeptember 19-i Bizottság kontra Írország (Regisztrációs adó) ítélet (C-552/15, EU:C:2017:698, 74. pont).

⁹ 1988. február 25-i Bizottság kontra Németország ítélet (427/85, EU:C:1988:98, 12. és 13. pont).

a 77/249 irányelvvel való összeegyeztethetőségét, amely a szolgáltatást nyújtó, más tagállamban letelepedett ügyvédek arra kötelezte, hogy kizárólag német ügyvéddel együttműködve járjanak el akkor, ha a szolgáltatást nyújtó ügyvéd a fél bíróság előtti képviselőjét vagy védelmét látta el. A Bíróság ítéletében azt állapította meg, hogy Németországi Szövetségi Köztársaság nem teljesítette az említett szabályokból eredő kötelezettségeit. Az ítéletben a Bíróság által folytatott vizsgálat a német szabályozás által bevezetett korlátozás igazolásának és arányosságának elemzésére összpontosított. Mivel az elsődleges jog fényében értelmezett másodlagos jog mérceként szolgál a szóban forgó ír jogszabály uniós joggal való összeegyeztethetőségének megállapítása során, azt a bevett elemzési struktúrát javasolt követni, amelyre az előző pont hivatkozik.

32. Fontos hangsúlyozni, hogy a hasonlóságok ellenére a jelen ügy eljárási szempontból eltér a Bizottság kontra Németország ügytől. Az EUMSZ 258. cikk szerinti kötelezettségzeges megállapítása iránti keresetekre, így különösen a Bíróság hatáskörére vonatkozó szabályok ugyanis nem alkalmazandók. Az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelmével a kérdést előterjesztő bíróság azért kéri az uniós jog értelmezését, hogy azt az előtte folyamatban lévő jogvitára alkalmazza. Következésképpen a Bíróság a szóban forgó ír jogszabály uniós joggal való összeegyeztethetőségének kérdéséről csak közvetett módon foglalhat állást, azaz arra szorítkozva, hogy a kérdést előterjesztő bíróságnak megadja az e kérdésről való határozathozatalához szükséges értelmezési szempontokat.¹⁰

33. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések pontos megválaszolása érdekében először a szóban forgó ír szabályozás pontos tartalmát kell meghatározni, figyelembe véve annak a nemzeti bíróságok szerinti értelmezését. Amint a Bíróság a Bizottság kontra Németország ítélet alapjául szolgáló ügyben megjegyezte, a 77/249 irányelv nem pontosítja az „együttműködés” és az „e testület előtt felel” kifejezéseket,¹¹ ezzel az átültetés során a tagállamoknak bizonyos mozgásteret hagyva. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy az ír szabályozás lényegében megismétli a 77/249 irányelv 5. cikkének szövegét. A kérdést előterjesztő bíróság által szolgáltatott információk szerint – amely bíróság utal arra, hogy „gyakorlati útmutatója” részletesen is bemutatja a 77/249 irányelvből fakadó jogok gyakorlásának eljárási követelményeit – az e kötelezettséget előíró rendelkezés, azaz a 1979. évi rendelet 6. cikke, „szorosán követi a 77/249 irányelv 5. cikkében írt megfogalmazást”.

34. Mindazonáltal úgy tűnik, hogy e rendelkezést rendszerint rugalmasan alkalmazzák. A kérdést előterjesztő bíróság tájékoztatása szerint az ír szabályozás „minimális kötelezettséget ír elő a nemzeti jog szerint eljárni jogosult ügyvédhez fordulást illetően, amely ügyvéd szükség esetén nyújt segítséget a nemzeti anyagi jog, a nemzeti gyakorlat, az eljárás vagy a szakmai etika területén”. Másfelől a kérdést előterjesztő bíróság arra hivatkozik, hogy „a 427/85. sz., Bizottság kontra Németország ügyben a Bíróság határozathozatalának idején a német jogban létező kötelezettség terjedelme jóval meghaladta azt az együttműködési kötelezettséget, amely az ír jogszabályok értelmében akkor állna fenn, ha Írország egyáltalán jogosult lenne ilyen kötelezettséget előírni”. A szóban forgó ír szabályozást ezen információk alapján kell az EUMSZ 56. cikk és a 77/249 irányelv szempontjából vizsgálni.

¹⁰ 1993. december 15-i Hünermund és társai ítélet (C-292/92, EBHT 1993., I-6787. o., 8. pont); 2008. január 31-i Centro Europa 7 ítélet (C-380/05, EBHT 2008., I-349. o., 50. pont); 2010. január 26-i Transportes Urbanos y Servicios Generales ítélet (C-118/08, EU:C:2010:39, 23. pont).

¹¹ 1988. február 25-i ítélet (427/85, EU:C:1988:98, 22. pont).

35. Függetlenül attól, hogy az ír szabályozás által előírt együttműködési kötelezettség milyen mértékű korlátozást jelenthetne, vitathatatlan az, hogy e feltétel a szolgáltatásnyújtás szabadságát – a jelen indítványban részletezett okok miatt¹² – már önmagában korlátozza. A jelen ügyben az a lényegi kérdés merül fel, hogy fennállnak-e olyan közérdeken alapuló kényszerítő indokok, amelyek e korlátozást igazolják, és ha igen, akkor e korlátozás arányos-e, tekintettel a nemzeti jogalkotó által kitűzött célokra. A szolgáltatásnyújtás korlátozásának mértéke fontos szerepet játszhat az arányosság elemzése során, e mértéket pedig az ír szabályozás által előírt együttműködés módjaitól függően szükséges meghatározni.

2. A megfelelő igazságszolgáltatás és a jogalanyok védelme közérdeken alapuló kényszerítő indokoknak minősülnek

36. Az ilyen korlátozások igazolására alkalmas közérdeken alapuló kényszerítő indokok tekintetében az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy az ír jog két érdek védelmét tűzi ki célként: a megfelelő igazságszolgáltatást és a jogalanyok mint fogyasztók védelmét. Azt kell megvizsgálni, hogy az Unió jogrendje e célokat elismeri-e közérdeken alapuló kényszerítő indokként.

37. E tekintetben mindenekelőtt megjegyzem, hogy a Bíróság a Bizottság kontra Németország ítélet 23. pontjában megállapította, hogy „ha a 77/249 irányelv lehetővé teszi, hogy a nemzeti jog megkövetelje azt, hogy szolgáltatást nyújtó ügyvéd működjön együtt a nemzeti jog szerint eljárni jogosult ügyvéddel, a célja az, hogy *a megfelelő igazságszolgáltatást tiszteletben tartva*,¹³ az előbbi olyan helyzetbe hozza, hogy az ügyfele által rábízott feladatokat teljesíteni tudja”. A Bíróság ezenkívül kiemelte, hogy „[e]bből a szempontból nézve, a nemzeti bíróság előtt eljárásra jogosult ügyvéddel történő együttműködési kötelezettség célja az, hogy az ügyvéd számára szükséges támogatást nyújtson a számára megszokotthoz képest eltérő igazságszolgáltatási rendszerben történő eljáráshoz, míg *az eljáró bíróságot arról biztosítsa, hogy a szolgáltatást nyújtó ügyvéd valóban rendelkezik e támogatással és így teljes mértékben képes tiszteletben tartani az eljárási és szakmai szabályokat*”.

38. Ezen ítélet e fordulatát, amelyben a Bíróság a 77/249 irányelv 5. cikke megalkotásának célját fejt ki, úgy értelmezem, hogy a megfelelő igazságszolgáltatást kifejezetten elismeri a közérdeken alapuló kényszerítő indokként, amely – főszabály szerint – igazolhatja a szolgáltatást nyújtó ügyvédnek a nemzeti jog szerinti eljárni jogosult ügyvéddel történő együttműködési kötelezettségének előírását.

39. A jogalanyok mint a szolgáltatást igénybe vevők védelmét illetően megállapítom, hogy ezen érdek bizonyos értelemben egybeesik a megfelelő igazságszolgáltatáshoz fűződő érdekekkel, tekintettel arra, hogy a nemzeti bíróságok előtti eljárásban történő hatékony ügyfélképviselet is nagymértékben a meghatalmazott ügyvéd alapos szakmai felkészültségétől függ. A jog és az alkalmazandó szakmai szabályok elmélyült ismeretéről bizonyossággal szolgáló ügyvéd biztosan képes lesz megfelelni az igazságszolgáltatási rendszer és a jogi szolgáltatás címzettje elvárásainak is.¹⁴ Ezen érdekek elválaszthatatlanok egymástól, és valamilyen módon ugyanannak az éremnek a két oldalát alkotják, amint az a Bíróság által elbírált számos, a tagállamokban történő jogi

¹² Lásd a jelen indítvány 29. pontját.

¹³ 1988. február 25-i ítélet (427/85, EU:C:1988/98). Kiemelés tőlem.

¹⁴ Wathélet főtanácsnok a Lahorgue ügyre vonatkozó indítványában (C-99/16, EU:C:2017:107, 56. pont) jelezte, hogy az Unió jogrendjében létezik az ügyvéd szerepéről alkotott közös elképzelés: az ügyvéd közreműködik az igazságszolgáltatásban, és köteles teljesen függetlenül és az igazságszolgáltatás érdekeit mindenekfelett szem előtt tartva azt a jogi segítséget megadni, amelyre az ügyfélnek szüksége van. A közérdekből támasztott és felügyelt szakmai etikai szabályok testesítik meg e védelem másik oldalát.

szolgáltatásnyújtást meghatározó feltételekkel foglalkozó ügyben már megállapításra került. Az említett ügyekben e két érdekre egyidejűleg hivatkoztak, mint ezen alapvető szabadság – Bíróság által jóváhagyott – korlátozását igazoló, közérdeken alapuló kényszerítő indokokokra.

40. Mindenekelőtt felhívom a figyelmet a Cipolla és társai ítélet¹⁵ alapjául szolgáló egyesített ügyekre, amelyekben a Bíróság megállapította, hogy „egyrészt a fogyasztók – különösképpen az igazságszolgáltatással kapcsolatosan eljáró személyek által nyújtott szolgáltatások címzettjei – védelme, másrészt pedig a megfelelő igazságszolgáltatás védelme olyan célkitűzések, amelyek olyan közérdeken alapuló kényszerítő indokoknak tekinthetők, amelyek igazolhatják a szolgáltatásnyújtás szabadságának korlátozását”. Emlékeztetek továbbá arra, hogy a Reisebüro Broede ítélet¹⁶ alapjául szolgáló ügyben a Bíróság megjegyezte, hogy „az ügyvédekre vonatkozó szakmai szabályok, így különösen a szervezeti, képesítési, szakmai etikai, ellenőrzési és felelősségi szabályok, a jogi szolgáltatások végső igénybe vevőinek és a gondos igazságszolgáltatásnak biztosítják az integritás és a tapasztalat szükséges garanciáját”. A Bíróság újabban a Lahorgue ítélet¹⁷ alapjául szolgáló ügyben megállapította, hogy „a jogalany mint a jogi szolgáltatások végső fogyasztójának védelme és a megfelelő igazságszolgáltatás összefügg többek között a szolgáltatásnyújtó ellenőrzésével kapcsolatos követelményekkel”. A jelen ügyben egyetlen olyan jellegzetesség sem merül fel, amely lehetővé tenné más következtetés levonását. Következésképpen az ezen ítélkezési gyakorlatból eredő elveket a jelen ügyben szintén alkalmazni kell.

41. Ebből következően a megfelelő igazságszolgáltatás és a jogalanyok mint fogyasztók védelme az Unió jogrendjében közérdeken alapuló kényszerítő indokoknak minősülnek, amelyek igazolhatják a szolgáltatást nyújtó ügyvédnek a nemzeti bíróság előtt eljárásra jogosult ügyvéddel történő együttműködési kötelezettsége előírását.

3. Az együttműködési kötelezettség vonatkozásában az ír szabályozás által előírt módoknak a hivatkozott érdekekre tekintettel történő vizsgálata

42. Azt a kérdést, hogy a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéddel történő együttműködési kötelezettséget valóban igazolják-e a hivatkozott érdekek, az ír szabályozás által előírt módok – a meghatározott objektív kritériumokra tekintettel történő – vizsgálata alapján kell megválaszolni. Amint már említésre került, a 77/249 irányelv az „együttműködés” fogalmát pontosan nem határozza meg, így az átültetés során bizonyos mérlegelési mozgásteret biztosít a tagállamoknak arra az esetre, ha élni kívánnak a 77/249 irányelv 5. cikkében biztosított lehetőséggel. Ennélfogva a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéddel történő együttműködésnek elméletileg különböző – a szolgáltatás szabadságát különböző mértékben korlátozó – módjai lehetnek.

43. E módokat, e körülmény figyelembevételével, objektív kritériumok fényében kell megvizsgálni azért, hogy elkerülhetők legyenek azok az esetlegesen leküzdhetetlen akadályok, amelyek ezen alapvető szabadság gyakorlását illuzórikussá tennék. A Bíróság ítélkezési gyakorlatában elismert – a jelen ügyben számomra relevánsnak tűnő – ilyen objektív kritérium a *koherencia* és az *arányosság* követelménye, amelyet az alábbiakban alkalmazni kell.¹⁸ Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint valamely nemzeti szabályozás csak akkor alkalmas az említett cél

¹⁵ 2006. december 5-i ítélet (C-94/04 és C-202/04, EU:C:2006:758, 64. pont).

¹⁶ 1996. december 12-i ítélet (C-3/95, EU:C:1996:487, 38. pont).

¹⁷ 2017. május 18-i ítélet (C-99/16, EU:C:2017:391, 35. pont).

¹⁸ Mivel először, a kérdést előterjesztő bíróság és az érdekelt felek észrevételei kizárólag a *koherencia* és az *arányosság* követelményét érintik, és másodszor, senki nem vitatja, hogy az ír szabályozás a jelen indítvány 36. pontjában említett célok elérésére *alkalmas*, csak e két kritérium elemzésével foglalkozom.

megvalósítására, ha azt valóban koherens és szisztematikus módon kívánja elérni.¹⁹ Az arányosság elvének megfelelően az alapvető szabadságoknak a nemzeti szabályozás által előírt korlátozásai nem léphetik túl a kitűzött cél eléréséhez szükséges mértéket.²⁰ A következőkben az ír szabályozás által előírt módok egyes aspektusait vizsgálom, amelyek – álláspontom szerint – az uniós jognak való megfelelés szempontjából kétségeket ébresztenek.

a) A jogalany ügyvédi képviselőt nélküli eljárási lehetőségének ellenére a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéddel történő együttműködési követelmény előírásának következtetlenségéről

44. A szóban forgó szabályozás egyik legfigyelemreméltóbb vonatkozása a jogalany ügyvédi képviselőt nélküli eljárási lehetőségének ellenére előírt, a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéddel történő együttműködési kötelezettség. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy e lehetőség az ír alkotmányjog által biztosított, a bírósághoz – különösen a legfelsőbb szintű bíróságokhoz – fordulás alapvető jogából származik. A természetes személyek, szemben a jogi személyekkel, „személyesen eljáró” félként valamennyi eljárásban részt vehetnek, azonban minden más olyan esetben, amikor a fél ügyvédi képviselőt kötelező (társaságok esetében), vagy a fél ügyvéddel kívánja képviseltetni magát (természetes személyek esetében), olyan ügyvédet kell meghatalmaznia, aki az ír jog szerint eljárásra jogosult.

45. E tekintetben meg kell állapítani, hogy az ír szabályozás komoly hasonlóságot mutat a Bizottság kontra Németország ítélet alapjául szolgáló ügyben a Bíróság által vizsgált német szabályozással, mivel a nemzeti jogrend a jogalany számára bizonyos esetekben az e tagállam bíróságai előtti személyes eljárását tette lehetővé.²¹ Egy másik hasonlóság, amelyet a jelen összefüggésben relevánsnak tartok kiemelni, azon a tényen nyugszik, hogy a német jog – kivétel alkalmazása nélkül – a tagállam joga szerint eljárni jogosult ügyvéd meghatalmazásának kötelezettségét írta elő abban az esetben, ha a jogalany lemondott azon jogáról, hogy a bíróság előtt személyesen járjon el, és helyette egy másik tagállamban letelepedett ügyvéd szolgáltatását választotta.

46. A Bíróság e körülmények között megállapította, hogy semmiféle, a közérdekre vonatkozó megfontolás nem igazolhatja a másik tagállamban nyilvántartásba vett és ott hivatásszerűen szolgáltatást nyújtó ügyvédet terhelő azon kötelezettséget, hogy együttműködjön egy német ügyvéddel.²² Ebből következően a Bíróság megállapította, hogy azt a szolgáltatást nyújtó ügyvédet, akinek egyébiránt a német bíróságok előtt kifejtett összes tevékenységét – a 77/249 irányelv 4. cikkével összhangban – az ott alkalmazandó szakmai szabályokat tiszteletben tartva kell végeznie, nem kötelezheti a német jog, hogy az eljáró bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéddel működjön együtt olyan peres ügyekben, amelyekben a német jog egyébként nem ír elő ügyvédkényszert.²³ A Bíróság megállapította, hogy amennyiben a német jogszabály

¹⁹ 2012. július 19-i Garkalus ítélet (C-470/11, EU:C:2012:505, 37. pont); 2014. április 30-i Pflieger és társai ítélet (C-390/12, EU:C:2014:281, 43. pont); 2014. június 12-i Digibet és Albers ítélet (C-156/13, EU:C:2014:1756, 26. pont); 2018. november 14-i Memoria és Dall’Antonia ítélet (C-342/17, EU:C:2018:906, 52. pont).

²⁰ 2003. november 6-i Gambelli és társai ítélet (C-243/01, EU:C:2003:597), 2005. október 27-i Bizottság kontra Spanyolország ítélet (C-158/03, nem tették közzé, EU:C:2005:642, 48. pont), valamint 2018. december 19-i Stanley International Betting és Stanleybet Malta ítélet (C-375/17, EU:C:2018:1026, 76. pont).

²¹ 1988. február 25-i ítélet (427/85, EU:C:1988:98, 13. pont).

²² 1988. február 25-i Bizottság kontra Németország ítélet (427/85, EU:C:1988:98, 14. pont).

²³ 1988. február 25-i Bizottság kontra Németország ítélet (427/85, EU:C:1988:98, 15. pont).

általános megfogalmazása következtében e kötelezettség az ilyen jogvitákra is kiterjed, úgy az ellentétben áll a 77/249 irányelvvel, valamint az EGK 59. és EGK 60. cikkel (jelenleg az EUMSZ 56. és EUMSZ 57. cikk).²⁴

47. Megjegyzendő, hogy a Bíróság ezt az ítélkezési gyakorlatot megismételte a Bizottság kontra Franciaország ítélet²⁵ alapjául szolgáló ügyben, amelynek tárgya azon francia jogi szabályozás volt, amely a szolgáltatást nyújtó ügyvédet szintén arra kötelezte, hogy egy, a francia ügyvédi kamarába bejegyzett ügyvéddel működjön együtt olyan tevékenységei ellátása során, amely tevékenységek esetén egyébként a francia jog nem írt elő kötelező ügyvédi közreműködést.²⁶ Egyszerűen fogalmazva, az említett alapvető jellegzetességek, amelyek a Bizottság kontra Németország ítélet²⁷ alapjául szolgáló ügyben felkeltették a Bíróság figyelmét, a francia jogrendben szintén megtalálhatók voltak. E körülményre figyelemmel a Bíróság ítélete nem lehetett eltérő. A Bíróság az említett ítélet indokolására hivatkozással állapította meg, hogy Francia Köztársaság nem teljesítette az EGK 59. és EGK 60. cikkből (jelenleg az EUMSZ 56. és EUMSZ 57. cikk) és a 77/249 irányelvből eredő kötelezettségeit.²⁸

48. A Bíróság nyilvánvalóan a szóban forgó nemzeti szabályozás koherenciájának hiányára alapította az érvelését. Ésszerűtlen lenne ugyanis az a felvetés, hogy bár a fogyasztók védelme és a megfelelő igazságszolgáltatás céljával nem ellentétes, ha a fél személyesen jár el, azt azonban meg kell akadályozni, hogy e fél egy másik tagállamban eljárni jogosult és az ügyvédi szakmai etikai szabályok hatálya alá tartozó ügyvéd szolgáltatását vegye igénybe.

49. Ebből következően a jelen ügyben javasolom az 1988. február 25-i Bizottság kontra Németország ítéletben (427/85, EU:C:1988:98) és az 1991. július 10-i Bizottság kontra Franciaország ítéletben (C-294/89, EU:C:1991:302) kialakított elveket alkalmazni, és a kérdést előterjesztő bíróságnak jelezni, hogy az alapügyben szóban forgó szabályozást a koherencia szempontjából kell szigorúan megvizsgálnia, valamint megadni számára az ehhez szükséges értelmezési szempontokat. A jelen indítványban kifejtett megfontolások célja az, hogy ezen értelmezési szempontok kidolgozásában nyújtson segítséget a Bíróságnak.

b) Az, hogy a nemzeti jog nem ad lehetőséget a jogalanynak, hogy képviselétét ügyvéden kívül más személy lássa el, a nemzeti jog koherenciájának alátámasztása szempontjából nem döntő jelentőségű

50. Egyes érdekelt felek, így a Law Society of Ireland és a General Council of the Bar of Ireland állításával ellentétben magam nem vagyok meggyőződve arról, hogy a nemzeti jog koherenciájának alátámasztása szempontjából döntő jelentőségű lenne, hogy a nemzeti jogszabály kifejezetten nem rendelkezik annak lehetőségéről, hogy a jogalany képviselétét ügyvéden kívül más személy is elláthatja.

51. Az e felek által hivatkozott – az 1988. február 25-i Bizottság kontra Németország ítéletben (427/85, EU:C:1988:98) kidolgozott elvek jelen ügyre történő alkalmazásának kizárását célzó – érvelés az említett ítélet olyan értelmezésén alapul, amely szerint a Bíróság azt tekintette döntő jelentőségűnek, hogy a német szabályozás a jogalany számára biztosítja, hogy képviselétét vagy

²⁴ 1988. február 25-i Bizottság kontra Németország ítélet (427/85, EU:C:1988:98, 15. pont).

²⁵ 1991. július 10-i ítélet (C-294/89, EU:C:1991:302).

²⁶ 1991. július 10-i Bizottság kontra Franciaország ítélet (C-294/89, EU:C:1991:302, 18. pont).

²⁷ 1988. február 25-i ítélet (427/85, EU:C:1988:98, 13. pont).

²⁸ 1991. július 10-i Bizottság kontra Franciaország ítélet (C-294/89, EU:C:1991:302, 17–20. pont).

személyesen maga lássa el, vagy ügyvédi szakmai képesítéssel egyáltalán nem rendelkező személyre bízta. Érvelésük szerint az említett elvek a jelen ügyben nem alkalmazhatók, tekintettel arra, hogy az ír jog az utóbb említett esetet nem engedélyezi. A jogalany kizárólag azt választhatja, hogy személyesen jár el, vagy ügyvéd képviseli.

52. Ugyanakkor, amint az előzőekben kifejtettem,²⁹ a Bíróságot inkább a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéddel történő együttműködés követelményének a jogalany számára egyébként ügyvédi képviselet nélküli eljárást is lehetővé tévő eljárás ellenére történő előírása vezette annak megállapítására, hogy a német jog a koherencia követelményének nem felel meg. A Bizottság kontra Németország ítélet indokolásából kitűnik, hogy a német jog szerinti, a nem ügyvéd által történő képviselet lehetőségére vonatkozó előírás csak egy kiegészítő, a Bíróságot a meggyőződésében megerősítő elem volt.³⁰ Az első sajátosság elegendő a nemzeti rendszer szabályai inkohereciájának megállapításához.

53. Egyébiránt ezt az értelmezést erősíti meg a Bizottság kontra Franciaország ítélet indokolása, amelyből kitűnik, hogy a Bíróság által vizsgált francia szabályozás többek között a fentiekben említett két jellegzetességet – így a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéddel történő együttműködés követelményének a jogalany számára egyébként ügyvédi képviselet nélküli eljárást is lehetővé tévő eljárás ellenére történt előírását – mutatta, amely egyébként a Bíróság figyelmét is felkeltette. A francia szabályozás e jellegzetességének többszöri megemlítése jelzi, hogy mi volt a döntő tényező az elemzésben.³¹

54. Ebből következően az említett érdekelt felek érvelése a Bíróság ítélkezési gyakorlatának téves értelmezésén alapul, ezért azt el kell utasítani. Következésképpen azon tény, hogy e pontban az ír jog eltér a hivatkozott ügyekben vizsgált nemzeti jogtól, nem akadályozza a Bíróság ítélkezési gyakorlatában kidolgozott elvek alkalmazásának, és ebből következően azon megállapításnak, hogy az ír jog a jelen indítvány 36. pontjában említett célokat nem követi koherens módon.

c) Az ír jogi háttér úgy tűnik, kivételesen lehetőséget biztosít a jogalanynak az ügyvéden kívül más személy által történő képviseletre

55. A fenti megfontolásoktól függetlenül kiemelem, hogy az ír jogi háttér nem tűnik annyira egyértelműnek, ahogyan azt az érdekelt felek állítják. A jogi háttér bemutatását illetően – a jogalanynak az ügyvéden kívül más személy által történő képviseletének lehetőségére vonatkozó – bizonyos ellentmondások arra engednek következtetni, hogy ezen elemet a szóban forgó nemzeti jog koherenciájának vizsgálatakor szintén figyelembe lehet venni.

56. Egyrészt az említett felek írásbeli észrevételeiből kitűnik, hogy a laikus jogalany korlátozott segítségben részesülhet, amennyiben például egy olyan személy, aki nem jogosult bíróság előtt képviselni őt, tanácsokat adhat vagy jegyzeteket készíthet neki. Az ír jogban „McKenzie friend”-nek nevezett e személynek ugyanakkor nincs joga ügyvédként eljárni vagy az ügyet intézni. Ezt megerősítették a kérdést előterjesztő bíróság által szolgáltatott információk, amelyek szerint a szóban forgó személy csak adminisztratív segítőként jár el annak érdekében, hogy lehetővé tegye az érintett fél számára, hogy a lehető legjobban tudja képviselni az ügyét. Egy ilyen „McKenzie friend” a fél képviseletében, különösen a Supreme Court (legfelsőbb bíróság) előtt azonban nem

²⁹ Lásd a jelen indítvány 44–49. pontját.

³⁰ Lásd: 1988. február 25-i ítélet (427/85, EU:C:1988:98, 13. pont és rendelkező rész), amelyben a Bíróság a német jogot egyszerűen minden további részletezés nélkül úgy jellemezte, hogy az „nem ír elő ügyvédkényszer”.

³¹ Lásd: 1991. július 10-i Bizottság kontra Franciaország ítélet (C-294/89, EU:C:1991:302, 18 és 19. pont, valamint rendelkező rész), amelyben a Bíróság a francia jogot minden további jellemzés nélkül, úgy írta le, hogy az „nem ír elő ügyvédkényszer”.

szólalhat fel. Ugyanakkor korlátozottan, egyes ügyekben közbenjárhat, de kizárólag akkor, ha a személyesen eljáró fél olyan fogyatékoságban szenved, amely őt az ügyének vitelében és képviselőjében megakadályozza.

57. Másrészt, az alapügy felperese arra hivatkozik, hogy a laikus jogalanynak egy nem szakmabeli által történő képviselőjére lehetőség van Írorszában, jóllehet a főszabály alóli kivételről van szó. Pontosabban, úgy tűnik, hogy az ilyen képviselő ritkább esetekben engedélyezhető, amennyiben a személyesen felszólaló azt az eljáró bíróság előtt kéri. Az alapügy felperese szerint e lehetőséget nem a jogszabály biztosítja, hanem inkább a bíróság mérlegelési jogkörébe tartozik. Megjegyzem, hogy ezen észrevételek az Attorney General mint érdekelt fél által, többek között a jelen ügyben biztosított információkra támaszkodnak. Ezenkívül ki kell emelni, hogy ezt az ír bírósági rendszert érintő információt az ír kormány a Bíróság pervezető intézkedés keretében feltett kérésére adott írásbeli válaszában kifejezetten megerősítette.³² Következésképpen azon előfeltevésből kell kiindulni, hogy az ír jogi hátteret ezen észrevételek megfelelően tükrözik.

58. Az előbbi megállapításokra figyelemmel hajlok azon értékelést osztani, amelyben az alapügy felperese a Bíróság figyelmét felhívja arra, hogy az 1988. február 25-i Bizottság kontra Németország ítélet (427/85, EU:C:1988:98) alapjául szolgáló üggyhöz hasonlóan az ír jog a jogalany számára engedélyezi, hogy képviselőjét ne ügyvéd lássa el. Az, hogy ez a lehetőség Írorszában csak kivételesen biztosított, nem képezi akadályát a nemzeti jogrendszerek összehasonlításának. Ellenkezőleg, amint azt az alapügy felperese jogosan megjegyzi, a nem jogi szakember által történő képviselő Németországban szintén a főszabály alóli kivétel, és ott is kizárólag akkor engedélyezett, ha a megfelelő igazságszolgáltatás mint közérdek nem követeli meg a jogi szakember által történő képviselőt.³³

59. Következésképpen, annak fenntartásával, hogy értelmezni kell a nemzeti jogot, ami a kérdést előterjesztő bíróság feladata, azt kell megállapítani, hogy egy jogalany azon esetleges lehetősége, hogy egy nem ügyvéd személylyel képviseltesse magát, szintén olyan tényező, amelyet az ír jog koherenciájának vizsgálatánál figyelembe kell venni.

³² Az alapügy felperese és az ír kormány is hivatkozik a Supreme Court (legfelsőbb bíróság) által a Coffey kontra The Environmental Protection Agency [2014] (2 IR 125) ügyben hozott ítéletre. A laikus jogalanynak egy nem szakmabeli által történő képviselőjének engedélyezési lehetősége úgy tűnik, ezen ítélet 38. pontjából ered.

³³ A német jog a polgári eljárásjogban a Zivilprozessordnung (polgári perrendtartás) 79. §-ának (2) bekezdésében, illetve 90. §-ában szabályozott „Bevollmächtigte” és „Beistand” között tesz különbséget. A funkciójuk általánosságban a jogalany bíróság előtti képviselőjének és támogatásának foglalta magában, és a nevében mindkettő nyilatkozatot tehet, még akkor is, ha a jogköreik között bizonyosan jelentős különbségek vannak. Nem szükségképpen jogi szakemberről van szó. Kifejezetten előírásra került, hogy a nagykorú családtagok elláthatják e szerepet. Amennyiben a jog előírja, úgy ügyvéd kizárólag a „Bevollmächtigte” kell legyen. A „Beistand” rendszerint a jogalanyhoz különösen közel álló személy, akiben teljes a bizalma, és aki képes az ügyet elővezetni. Amennyiben a törvényi kritériumoknak nem felelnek meg vagy az ügyet nem képesek megfelelően ellátni (lásd: Krüger, W. és Rauscher, T. [szerk.], *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*, 6. kiadás, München, C. H. Beck, 2020), úgy a bíróság a közreműködésüket elutasíthatja. Hasonló rendelkezések vannak a további eljárási törvénykönyvekben, például a Verwaltungsgerichtsordnung (közigazgatási bírósági rendtartás) 67. §-ának (2) és (7) bekezdésében, valamint a Bundesverfassungsgerichtsgesetz (a szövetségi alkotmánybíróságról szóló törvény) 22. §-ának (1) bekezdésében (lásd: Posser, H. és Wolff, H. A. [szerk.], *Kommentar zur Verwaltungsgerichtsordnung*, 54. kiadás, München, C. H. Beck, 2020).

d) Az eljárási szabályok relevanciája a common law rendszerben a megfelelés vizsgálata során

1) A kérdést előterjesztő bíróság és az érdekelt felek által előterjesztett érvelés összefoglalása

60. A kérdést előterjesztő bíróság azt a kérdést teszi fel, hogy a *common law* rendszerén alapuló írásbeli bírósági rendszer akadályát képezheti-e annak – amint azt bizonyos érdekelt felek állítják –, hogy a jelen ügyben alkalmazni lehessen az 1988. február 25-i Bizottság kontra Németország ítéletből (427/85, EU:C:1988:98) levezetett elveket. E tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság kifejti, hogy az írásbeli bírósági rendszernek megfelelően a felek ügyvédjeire tartozik a szükséges jogi kutatás és bíróságnak a jogalanyra kedvező (és kedvezőtlen) jogi vonatkozásokról történő tájékoztatása, míg a bíró inkább passzív szerepet tölt be. Másként kifejezve, az eljárási szabályok a jogi kutatás alapvető részét a felekre terhelik, amint az a *common law* országokban megszokottnak tűnik. Ezzel szemben, amikor a jogalanyt nem ügyvéd képviseli, e szerep az eljáró bíróra tartozik. E tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság emlékeztet az utóbbi esetnek az eljáró bíróságot terhelő nehézségeire, és fenntartásait fogalmazza meg azon lehetőséggel kapcsolatban, amely a jogalanyt lehetővé teszi, hogy – akár a személyes eljárás, akár más, nem az ügyvédi szakmát gyakorló személy igénybevétele útján – lemondjon az ügyvéd által történő képviseletéről.

2) Válasz az írásbeli jogrend állítólagos sajátosságaira hivatkozó érvekre

i) Az ítélkezési gyakorlat elemzése következtetéseinek összefoglalása

61. Először is megállapítom, hogy az írásbeli jogrend állítólagos sajátosságaira alapított érvelés célja valójában az, hogy megkérdőjelezze mindazt, ami a jelen indítványban a Bíróság ítélkezési gyakorlatának elemzése útján épp az imént került bizonyításra. Márpedig számomra nyilvánvalónak tűnik, hogy az írásbeli jog ugyanazon alapvető jellegzetességekkel rendelkezik, mint amelyek a fentiekben hivatkozott ügyekben a Bíróságot arra vezették, hogy megállapítsa a német és francia jogszabályok ellentmondásosságát, amennyiben azok annak ellenére megkövetelték a nemzeti bíróság előtt eljárásra jogosult ügyvéddel történő együttműködést, hogy a jogalanyt lehetősége volt képviselő nélkül is eljárni.³⁴ Egyébként a más jogrendekhez képest az írásbeli jogrendnek egyetlen olyan jellegzetességét sem látom, amely indokolhatná, hogy a hivatkozott ügyekben levont következtetéstől eltérő következtetés kerüljön levonásra azzal kapcsolatban, hogy tiszteltben tartották-e a koherencia követelményét.

62. Megjegyzem továbbá, hogy ez az érvelés lényegében annak hangsúlyozására szolgál, hogy az írásbeli jog nem ad lehetőséget a jogalanyt, hogy ügyvéden kívül más személlyel képviseltesse magát. E tekintetben elég emlékeztetni arra, hogy – amint az már korábban bemutatásra került – először is e körülmény a nemzeti jog koherenciájának megállapítása szempontjából nem meghatározó,³⁵ másodsorban, a hivatkozottakkal szemben – a német jogrendhez hasonlóan – az írásbeli jogi háttér mint kivételt biztosítja ezt a lehetőséget.³⁶ Mivel az elemzésben levont következtetéseket ez az érvelés nem cáfolja, úgy utóbbit el kell utasítani. Az ismétlések elkerülése érdekében utalok az ezekkel kapcsolatos észrevételeimre.

³⁴ Lásd a jelen indítvány 46–49. pontját.

³⁵ Lásd a jelen indítvány 50–54. pontját.

³⁶ Lásd a jelen indítvány 57. és 58. pontját.

ii) A common law bírósági rendszerének állítólagos sajátosságairól

63. A fentiekkel együtt megjegyzem, hogy a kérdést előterjesztő bíróság úgy tűnik, azt sugallja, hogy a *iura novit curia* elve a *common law* bírósági rendszerekre egyáltalán nem vonatkozik, vagy legalábbis az európai kontinentális jogrendszerhez képest csak meglehetősen korlátozott hatállyal érvényesül akkor, ha a jogvitában előírás az ügyvéd által történő képviselést. Mindazonáltal kétlem, hogy ezen álláspont ennyire kategorikusan támogatható lenne. Ezért úgy vélem, ezzel kapcsolatban szükséges néhány rövid észrevételt tenni.

64. Amint Jacobs főtanácsnok a C-430/93 és C-431/93. sz., van Schijndel et van Veen egyesített ügyekre vonatkozó indítványában³⁷ jelezte, „[k]ísértést érezhetünk arra, hogy azt állítsuk, alapvető különbség tehető a tagállamok két típusú, alapjaiban különböző eljárásjogai között: tágabb értelemben különbség tehető egyrészt a kontinentális rendszerek, másrészt az angol, ír és skót rendszerek között. Ezen nézet szerint a kontinentális jogrendszerekben abból indulnak ki, hogy a bíróság ismeri a jogot (*iura novit curia* vagy *curia novit legem*); a bíróság feladata a megfelelő jogi szabályoknak a felek által előadott tényállásra való alkalmazása (*da mihi factum, dabo tibi ius*), és amennyiben szükséges, e célból maga végez jogi kutatást. Ezzel szemben az angol, ír és skót rendszerekben a bírónak kevésbé aktív, vagy még inkább passzív szerepe van: az eljárásjog általában véve abból a feltételezésből indul ki, hogy a bíró nem rendelkezik független jogi tudással, továbbá hogy a felek jogi képviselői által felhozott érvekre kell támaszkodnia, és alapvetően az a feladata, hogy kizárólag az ő érveik alapján hozzon döntést. Egy jogi szerző szerint »az angol eljárásjog talán leglátványosabb jellemzője az, hogy a *curia novit legem* szabály az angol jognak sohasem volt része, a szabály nem szerepel benne«³⁸. Számomra úgy tűnik, hogy a kérdést előterjesztő bíróság azon érvelése, amely szerint az eljárási szabályok következtében az eljáró bíró saját jogi tudására a jogvitában nem támaszkodhat, pontosan ebből a feltételezésből indul ki.

65. Ugyanakkor emlékeztetek arra, hogy Jacobs főtanácsnok megállapította, hogy „[e]gy alaposabb vizsgálat során a jogrendszerek különböző típusai közötti ilyen szembeállítások gyakran *eltúlzottnak* bizonyulnak”. Magyarázata szerint „[a] két megközelítés közötti *különbségtétel* még a polgári eljárások esetében is, ahol a szembeállítás még a leginkább találó – a büntetőeljárásokban vagy a közigazgatási bíróságok előtt pedig, ahol eltérő elveket alkalmaznak, aligha van jelentősége – *nehezen tartható fenn*”³⁹. Jacobs főtanácsnok ezt néhány konkrét példával támasztotta alá, ellentmondva ezáltal a *common law* és a kontinentális bírósági rendszer közötti állítólagos különbségekre vonatkozó állításnak.

66. Általánosságban az ír bírósági rendszer állítólagos egyedi jellemzői vonatkozásában emlékeztetek arra, hogy valamennyi tagállam jogrendjének vannak rá jellemző sajátosságai. E tekintetben utalok az előzetes észrevételeimre, amelyekben hivatkozom Európa gazdag kulturális örökségére, benne a jogi hagyományokra.⁴⁰ Figyelembe véve az Uniónak az EUSZ 3. cikk (3) bekezdésének negyedik albekezdésében megfogalmazott, a saját kulturális sokfélesége tiszteletben tartására vonatkozó kötelezettségét, helytelennek tartanám, hogy egy meghatározott nemzeti bírósági rendszernek a többi nemzeti bírósági rendszerrel szemben „privilegizált” jogállást kívánjunk biztosítani. Az ilyen megközelítés egyértelműen ellentétes lenne az EUSZ 4. cikk (2) bekezdése alapján az Unió által tiszteletben tartandó, a tagállamok Szerződések előtti egyenlőségére vonatkozó elvvel.

³⁷ Jacobs főtanácsnok van Schijndel et van Veen egyesített ügyekre vonatkozó indítvány (C-430/93 és C-431/93, EU:C:1995:185).

³⁸ Jacobs főtanácsnok van Schijndel et van Veen egyesített ügyekre vonatkozó indítvány (C-430/93 és C-431/93, EU:C:1995:185, 33. pont).

³⁹ Jacobs főtanácsnok van Schijndel et van Veen egyesített ügyekre vonatkozó indítvány (C-430/93 és C-431/93, EU:C:1995:185, 34. pont). Kiemelés tőlem.

⁴⁰ Lásd a jelen indítvány 23. pontját.

67. Ugyanakkor úgy vélem, hogy jelen ügy szempontjából ilyen megközelítésre nincs is szükség, mivel az uniós jogalkotó már figyelembe vette azokat a kihívásokat, amelyeket e sokféleség a belső piac létrehozása szempontjából a jogi szolgáltatások területén teremt, és a 77/249 irányelv 5. cikke értelmében a tagállamoknak lehetőséget adott arra, hogy megköveteljék a más tagállamban letelepedett ügyvédnek a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéddel történő együttműködését. A különböző tagállamok jogi szakemberei együttműködésének célja pontosan abban áll, hogy az adott bírósági rendszer előírásai teljesüljenek, ugyanakkor a lehető legteljesebb mértékben érvényesítsék a jogi szolgáltatások nyújtásának tényleges szabadságát. Ugyanis a más tagállamban letelepedett szolgáltatást nyújtó ügyvéd azon lehetősége, hogy – szükség esetén és amennyiben az objektíven igazolt – az érintett bírósági rendszer szükséges ismeretével rendelkező nemzeti ügyvéd tanácsaira támaszkodhat, olyan előny, amely megkönnyíti az új szakmai környezetbe történő beilleszkedését, és ebből következően lehetővé teszi a határon átnyúló jogi szolgáltatások nyújtását.⁴¹ Ennélfogva, tekintettel arra, hogy a 77/249 irányelv 5. cikkének az a hatása, hogy egy olyan mechanizmust vezessen be, amely kellőképpen figyelembe veszi a nemzeti jogi hagyományokhoz fűződő esetleges sajátosságokat, számomra nem tűnnek igazolhatónak a kérdést előterjesztő bíróság, valamint egyes érdekelt felek aggályai.

68. A fenti megfontolások összességére tekintettel úgy vélem, nem lenne helyénvaló túlzott jelentőséget tulajdonítani a szóban forgó tagállamok bírósági rendszerei közötti állítólagos különbségeknek. Ez még inkább igaz a jelenlegihez hasonló ügyben, amelyben megállapítást nyert, hogy a vizsgált eljárási szabályokkal kapcsolatban ugyanezek a következtetések merülnek fel. Úgy gondolom, hogy a Bíróságnak inkább a szóban forgó ír jogszabály a koherenciájára és arányosságára kell figyelmet fordítania.

e) Az ír jog azzal a kockázattal jár, hogy a jogalanyt olyan bizonytalan helyzetbe hozza, amely veszélyeztetheti a védelemhez és igazságszolgáltatáshoz való jogot

69. Egyébiránt az arányosság kritériumához kapcsolódó megfontolások alapján kétségeim vannak a szóban forgó ír jogszabály összeegyeztethetőségét illetően. Közelebbről, megjegyzem, hogy a jogalany elkerülhetetlenül azzal a választással szembesül, hogy vagy személyesen jár el, vagy egy nemzeti ügyvédet hatalmaz meg. Ugyanis nem állítható komolyan, hogy a jogalany ne lenne akadályozva a bizalmát élvező „külföldi” ügyvéd szolgáltatásának igénybevételében (azon kívül, hogy a nemzeti bíróság előtt eljárásra jogosult ügyvédet kell meghatalmaznia). Gyakorlati szempontból nagyon valószínű, hogy a két ügyvéd párhuzamosan történő meghatalmazásával járó költségek viselésének kötelezettsége arra szorítja a jogalanyt, hogy személyesen járjon el. Márpedig nem zárható ki, hogy ez a védelemhez és az igazságszolgáltatáshoz való jog szempontjából tarthatatlan helyzeteket eredményez. Amint a jelen ügy körülményei is mutatják – nevezetesen, hogy az alapügy felperese saját álláspontját képviselni, továbbá két ügyvédet megfizetni nem képes –, ez a jogalany számára azzal a kockázattal jár, hogy súlyos hátrányokat szenvedhet el, különösen a közigazgatási jogvitákban, ahol az állammal és jelentős erőforrásaival kell szemben állnia.

70. Egyetértek az alapügy felperesének érvével, amely szerint a jogi szolgáltatásokat igénybe vevők védelmének szempontjából különösen bizonytalan helyzetbe kerül a jogalany, amennyiben a határon átnyúló szolgáltatásokat nyújtó szolgáltató szolgáltatásait gyakorlatilag nem tudja igénybe venni, így köteles személyesen eljárni és szembesülni a saját álláspontjának képviselete kapcsán

⁴¹ Lásd a jelen indítvány 23. és 24. pontját.

felmerülő összes kihívással. Amint arra az alapügy felperese helyesen hivatkozik, e jogalanyok nehéz helyzetbe kerülnek a *common law* bírósági rendszerű országokban, ahol a hangsúly különösen a bíróság előtti szóbeli érvelésen van.⁴²

71. Ha egy nem szakember jogalanynak választania kell, hogy személyesen járjon el, vagy olyan ügyvéd képviselje őt, aki élvezzi a bizalmát, és aki az eddigiekben teljes megelégedésére járt el, akkor azon kérdésre, hogy számára a legnagyobb védelmet melyik lehetőség nyújtja, nyilvánvaló a válasz. Nyilvánvaló, hogy a jogi szolgáltatások igénybe vevőinek érdekét és a megfelelő igazságszolgáltatást is jobban szolgálja, ha a bíróság ügyvéd – azaz nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult vagy más tagállamban letelepedett ügyvéd – jelenlétében járhat el, aki az egyértelmű és releváns jogi érveket a legjobban tudja előadni és biztosítani a megfelelő információknak a bíróság tudomására hozatalát.⁴³

72. E vonatkozásban számomra nyilvánvalónak tűnik, hogy a fenti érdekeket leginkább figyelembe vevő ideális forgatókönyv az, amikor a jogalany az általa választott ügyvéd szolgáltatásaira számíthat. Egy ilyen forgatókönyv tiszteletben tartja az ügyvéd és ügyfele közötti különleges kapcsolatot jellemző elveket, azaz a szerződéses szabadságukat és főként a kölcsönös bizalmat.⁴⁴ Amennyiben ez az ügyvéd nem a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéd, azaz másik tagállamban letelepedett, ami a határon átnyúló jellegű ügyekben előfordulhat, akkor főszabály szerint elegendő kell, hogy legyen, ha biztosítják, hogy ez az ügyvéd megfeleljen azoknak az objektív kritériumoknak, amelyekből levezethető, hogy képes biztosítani a jogalany képviselőt. Egy ilyen intézkedés az arányosság szempontjából sokkal kevésbé korlátozó jellegű, mint az ügyvédnek a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéddel történő együttműködésre kötelezése. Az arányosság vonatkozására még részletesen visszatérek. Amennyiben a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéd a jogalany és a szolgáltatást nyújtó ügyvéd számára teljesen ismeretlen, úgy tőlük a koordinációval kapcsolatos jelentős erőfeszítést követel meg ezen egyeztetési kötelezettség, amely valamennyi fél számára nehézkes adminisztratív és egyúttal költséges akadállyá válhat, és bizonyos esetekben eltúlzottnak is bizonyulhat. Márpedig a hatékony bírói jogvédelemhez való jog nem függhet az egyén anyagi eszközeitől.

73. A fenti megfontolásokból kitűnik, hogy a szóban forgó ír jogszabály kedvezőtlen hatással lehet az általa – elméletileg – elérni kívánt cél elérésére. Az igazságszolgáltatáshoz való tényleges hozzáférés biztosítása helyett azt inkább korlátozhatja azzal, hogy a jogalany lehetőségeit szűkebbre szabja, és ezzel esetlegesen sérti a védelemhez való jogot.

⁴² Lásd ebben az értelemben: Bakshi, P. M., „Pleadings: role and significance”, *Journal of the Indian Law Institute*, 34. kötet, 3.szám (1992. július–szeptember), 355. o. jelzi, hogy a felszólalás módja Angliában régóta különös jelentőségre tett szert, ami felkeltette a bírók és az ügyvédek figyelmét; Clark, C., „History, Systems and Functions of Pleading”, *Virginia Law Review* (1925) 11, 525. és azt követő oldalak, magyarázata szerint a felszólalások rendszerét Angliában a normann hódítás után dolgozták ki, és valódi, művelésre érdemes „tudománnyá” vált; Thornburg, E. G., „Defining Civil Disputes: Lessons from Two Jurisdictions”, *Melbourne University Law Review*, 35. kötet, 1. szám, 2011. november, 211. o., magyarázata szerint a *common law* angliai rendszerében kezdetben az eljárás csak szóbeli szakaszt írt elő. Csak a XV. századtól írta elő az eljárásjog, hogy a jogvitában részes felek írásbeli észrevételeket terjeszthetnek elő.

⁴³ Amint Bobek főtanácsnok az Unió Wroclawski és Lengyelország kontra REA egyesített ügyekre vonatkozó indítványában (C-515/17 P és C-561/17 P, EU:C:2019:774, 103. pont) kiemelte, „a jogi képviselő döntő szerepet játszik az igazságszolgáltatás megfelelő működésében. Megfelelő jogi képviselő nélkül a felperes adott esetben nem tudja előterjeszteni, a bíróság pedig nem tudja megismerni a felperes javára szóló összes szükséges érvet”. Lásd ebben az értelemben: az európai ügyvédek alapelveinek chartája és az európai ügyvédek etikai kódexe, i. m., 11. megjegyzés, 7. o., 6. pont, amelyben az ügyvédet különösen úgy jellemzik, mint „az igazságszolgáltatás megfelelő működésének nélkülözhetetlen szereplője”. Lásd még: 9. o. (i) elv, „a jogállam tiszteletben tartása és a hozzájárulás az igazságszolgáltatás megfelelő működéséhez”.

⁴⁴ Amint arra Bobek főtanácsnok az Unió Wroclawski és Lengyelország kontra REA egyesített ügyekre vonatkozó indítványában (C-515/17 P és C-561/17 P, EU:C:2019:774, 111. pont) emlékeztet, „ha [...] bármilyen közös motívum megállapítható a tagállamok gyakorlatára vonatkozó [...] ismeretek alapján, akkor az az, hogy a jogi képviselő elsődlegesen egyéni választás és (kétoldalú) szerződési szabadság kérdése. Az ügyfél szabadon választhat ügyvédet, az ügyvéd pedig főszabály szerint szabadon választhat ügyfelet. A kapcsolat bizalmon alapul. Az e kapcsolatba való beavatkozásnak komoly indokokon kell alapulnia, amelyek feltárják a »felperes ügyvéddel szembeni védelmének« egyértelmű és feltétlen szükségességét. Ezenfelül problémás kérdések felmerülése esetén azokkal megfelelőbb az érintett szabályozó testületeknek foglalkozniuk fejelemly vagy egyéb eljárások keretében.” Kiemelés tőlem.

74. Igaz, hogy egy ilyen forgatókönyv esetleges felmerülése az egyedi ügy körülményeitől függ. Meghatározó, hogy a nemzeti bíróságok az ír jogi szabályozást milyen módon alkalmazzák. Következésképpen nem állapítható meg bizonyossággal az, hogy az ír jogi szabályozás ténylegesen sérti-e a védelemhez való jogot. Ezt a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia, figyelembe véve ezt az aspektust is.

f) Az ír jogi szabályozás általános hatályú, és nem veszi kellőképpen figyelembe az egyedi ügy körülményeit

75. A szóban forgó ír jogi szabályozás *általános hatályú*, mivel a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéddel történő együttműködési kötelezettség úgy tűnik, *semmilyen kivételről* nem rendelkezik a főszabályhoz képest. Az arányosság kritériumára tekintettel problematikusnak bizonyulhat magának a jogi szabályozásnak, valamint a nemzeti bíróság által történő alkalmazásának a *túlzott merevsége*. E vonatkozás alapos vizsgálatot igényel.

76. A kérdést előterjesztő bíróság által biztosított információk szerint a szolgáltatást nyújtó ügyvédnek a nemzeti bírósággal közölnie kell az ír jognak megfelelően eljáró nemzeti ügyvéd nevét, aki rendelkezésre áll annak érdekében, hogy az előbbi ügyvédnek segítséget nyújtson abban az esetben, ha a nemzeti jog, a gyakorlat, az eljárás vagy a nemzeti szakmai etikai szabályok releváns kérdéseit illetően arra szüksége van. Úgy tűnhet, hogy a jogi szabályozás a szolgáltatást nyújtó ügyvédre és a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvédre bízva szerepüknek az egyes ügyekben történő meghatározásának gondját, ami a szóban forgó szakemberek számára együttműködésük viszonylag rugalmas kezelését teszi lehetővé. E vonatkozásban a szolgáltatásnyújtás szabadságának sérelme nem lépi túl az elérni kívánt közérdekű célok megvalósításához szükséges mértéket.

77. A jelen ügyben szóban forgóhoz hasonló, a szolgáltatást nyújtó ügyvéd és a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéd közötti *együttműködés rugalmas kezelésének* lehetőségét biztosító nemzeti jogi szabályozás arányosságának alátámasztására egy további érv a Bíróság ítélezési gyakorlatából vezethető le. A Bizottság kontra Németország ítéletből⁴⁵ és a Bizottság kontra Franciaország ítéletből⁴⁶ ugyanis kitűnik, hogy „[a szolgáltatást nyújtó ügyvédet és a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvédet], akik a fogadó ország szakmai etikai szabályainak hatálya alá tartoznak, úgy kell tekinteni, mint akik a szakmai etikai szabályok és szakmai függetlenségük tiszteletben tartásával, *együttesen határozzák meg együttműködésüknek* – az ügyfél utasításainak *megfelelő – módját*”. A fenti részletet úgy értelmezem, hogy a Bíróság alapvetően kedvezően ítéli meg az ügyvédi szakma hagyományos autonómiáját és egyúttal a jogalany érdekeit is tiszteletben tartó nemzeti szabályzási keret elfogadását. Mindezek alapján ezen érdekek védelme nagy fokú rugalmasságot követel meg a jelen ügy jellegzeteségeinek figyelembevételénél. Az egyes ügyekben felmerülő jogi problémák, az ügyvédek szakterülete és tapasztalata, valamint a jogalany beléjük vetett bizalma megfelelő és a helyzethez igazodó beavatkozást követel meg.

78. Bár a Bíróság mindezt azzal egészítette ki, hogy „[e] megfontolás nem zárja ki, hogy a nemzeti jogalkotó a két ügyvéd együttműködésének általános kereteit meghatározhassa”, ez pontosítandó azzal, hogy egyrészt ez csak az „együttműködés általános keretére” vonatkozik, másrészt e hatáskör gyakorlása azon feltételnek van alárendelve, hogy „az e rendelkezésekből eredő kötelezettségek az együttműködési kötelezettség céljaihoz képest nem lehetnek

⁴⁵ 1988. február 25-i ítélet (427/85, EU:C:1988:98, 24. pont). Kiemelés tőlem.

⁴⁶ 1991. július 10-i ítélet (C-294/89, EU:C:1991:302, 31. pont).

aránytalanok”.⁴⁷ Mivel úgy tűnik, az ír jogi szabályozás tartózkodik attól, hogy részletesen szabályozza az ügyvédek közötti ezen együttműködést, rájuk bízva annak meghatározását, nem tűnik számomra szükségesnek e feltételek fényében megvizsgálni azt.

79. Előzetes következtetésként levonható, hogy az ír jogi szabályozás – *általános értelemben véve* – megfelel az arányosság elve szerinti követelményeknek. Ugyanis pontosan azt hajtja végre, amit annak idején a Bíróság *követendő ideális megközelítésként* meghatározott, az ügyvédekre bízva, hogy a szakmai etikai szabályok és szakmai függetlenségük tiszteletben tartásával együttesen határozzák meg együttműködésüknek – az ügyfelek utasításainak is megfelelő – módját.

80. Mindazonáltal az említett szabályozás alkalmazása által biztosított rugalmasság ellenére egyetértek azzal az állásponttal, amelyet több érdekelt fél, így az alapügy felperese és a Bizottság is képviselt, és amely szerint felmerülhetnek olyan *körülmények, amelyek a szolgáltatást nyújtó ügyvédnek a nemzeti bíróság előtt eljárásra jogosult ügyvéddel történő együttműködési kötelezettségét feleslegessé teszik*. Különösen arra az esetre gondolok, amikor a „külföldi” ügyvéd képzettségének és szakmai tapasztalatának köszönhetően rendelkezik a jogalany a nemzeti bíróság előtt folyamatban lévő ügye képviseletéhez szükséges tudással. Ezenkívül előfordulhatnak olyan kevésbé bonyolult ügyek is, amelyeket a „külföldi” ügyvéd maga is képes ellátni.

81. E körülmények között számomra úgy tűnik, hogy a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvédhez fordulás megkövetelése azzal jár, hogy ez utóbbi ügyvédnek tisztán „jelképes”, vagyis olyan szerepet szán, amelyre egyáltalán nincs szükség sem az igazságszolgáltatás, sem a jogalany szempontjából. Ugyanakkor a jelen indítványban már hivatkozott, a jogalany és a szolgáltatást nyújtó ügyvéd oldalán felmerülő vagyoni és gyakorlati jellegű hátrányok változatlanul fennállnak. Ebből következik, hogy mivel e követelmény – az előzőekben kifejtett körülmények között – határozottan túlmegy az ír jogi szabályozás által védelemben részesített jogos érdekek megvalósításához szükséges mértéken, azt aránytalannak kell tekinteni.

82. E megfontolások különösen érvényesek az alapeljárásban felmerültekhez hasonló körülmények fennállása esetén, amikor nincs kétség afelől, hogy az alapeljárás felperesét képviselő ügyvéd – aki bár szakmai képesítését Németországban szerezte – az ügyvédi hivatásnak a képesítés megszerzése országától eltérő tagállamokban történő folyamatos gyakorlásának elősegítéséről szóló, 1998. február 16-i 98/5/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv⁴⁸ által számára biztosított jogok alapján Írországon több mint tíz évig ügyvédként praktizált. Hangsúlyozandó, hogy a 98/5 irányelv az EGK 57. cikkben (jelenleg az EUMSZ 53. cikk) megfogalmazott letelepedési jog végrehajtására irányul. Ellentétben a szolgáltatásnyújtás szabadságával, amely a szolgáltatásnyújtó személy számára azt teszi lehetővé, hogy a tevékenységét *időlegesen* abban a tagállamban gyakorolja, ahol a szolgáltatást nyújtja, azonos feltételekkel, mint az e tagállam állampolgárai, a letelepedés joga az önálló vállalkozóként, *állandó* – stabil és folyamatos keretben végzett – tevékenység megkezdésére és folytatására, vállalkozások alapítására és irányítására való jogot foglalja magában, a letelepedés szerinti tagállam jogában a saját állampolgáira előírtakkal azonos feltételekkel.

⁴⁷ 1988. február 25-i Bizottság kontra Németország ítélet (427/85, EU:C:1988:98, 25. pont); 1991. július 10-i Bizottság kontra Franciaország ítélet (C-294/89, EU:C:1991:302, 32. pont).

⁴⁸ HL 1998. L 77., 36. o.; magyar nyelvű különkiadás 6. fejezet, 3. kötet, 83. o.

83. Véleményem szerint e körülmények között észszerűen elvárható, hogy a „külföldi” ügyvéd a fogadó tagállam jogrendjét, beleértve a nemzeti jogot és szakmai etikai szabályokat, bizonyos fokban ismerje. Ebből kiindulva feltételezhető, hogy az ügyvédi szakma gyakorlására viszonylag autonóm módon képesnek kell lennie.

84. E vonatkozásban kiemelem, hogy a 98/5 irányelv (14) preambulumbekzdése megerősíti ezen értelmezést, mivel abból egyértelműen kitűnik, hogy egyrészt „a fogadó tagállamnak figyelembe kell vennie minden, a területén szerzett ügyvédi gyakorlatot”, másrészt a „fogadó tagállamban az adott ország jogrendszere alapján, beleértve a [z Unió] jogrendszerét is, három éven át ténylegesen és rendszeresen ügyvédi tevékenységet folytató[, más tagállamból származó] ügyvédről joggal feltételezhető, hogy megszerezte a helyi ügyvédi szakmába történő teljes beilleszkedéshez szükséges jártasságot”. Abban az esetben, ha a felperes részéről eljáró ügyvéd a 98/5 irányelvben megállapított feltételeket teljesíti, nem lehet kétség az írországi ügyvédi szakmába történő beilleszkedését illetően.

85. Ezenkívül figyelembe kell venni, hogy ezen ügyvéd az alapeljárás felperesét már a nemzeti bíróságok és a Bíróság előtt is olyan ügyben képviselte, ahol az ügy érdemben az uniós jogra,⁴⁹ nem pedig a nemzeti jogra vonatkozott, míg az elbírálandó kérdések a költségekre és esetlegesen az uniós jog sérelme miatt történő kártérítésre, tehát olyan kérdésekre vonatkoztak, amelyekhez a nemzeti jog szerint eljárni jogosult ügyvéd érdemi segítsége szükségtelen.

86. Ebből következik, hogy azon ténybeli megállapításoktól függően, amelyeket a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megtennie, az alapeljárás körülményei árnyaltabb megközelítést tesznek szükségessé. A kérdést előterjesztő bíróságnak azt kell ellenőriznie, hogy a szóban forgó ír jogi szabályozás ténylegesen figyelembe veszi-e a jelen ügy körülményeit, adott esetben pedig azt, hogy e körülményekre tekintettel e jogi szabályozást rugalmasabban – akár még az együttműködési kötelezettség alóli kivétellel – kell-e alkalmazni.

87. Megjegyzem, hogy azon kérdés, hogy pontosan melyek azok a kritériumok, amelyeket a kérdést előterjesztő bíróságnak az együttműködési kötelezettség egy adott ügyben történő előírhatóságának vizsgálata során alkalmaznia kell, az előzetes döntéshozatalra előterjesztett negyedik kérdés tárgyát képezi. Ennélfogva az egyértelműség érdekében a vonatkozó elemzés keretében javallott mélységében foglalkozni e témával.

88. Az elemzés jelen szakaszában elegendő azt megjegyezni, hogy az együttműködési kötelezettség nem tűnik aránytalannak, amennyiben annak megkövetelésére korlátozódik, hogy a szolgáltatást nyújtó ügyvéd a nemzeti bírósággal közölje az ír jognak megfelelően eljáró azon ügyvéd nevét, aki rendelkezésre áll annak érdekében, hogy az előbbi ügyvéd számára szükség esetén segítséget nyújtson, és a szakemberekre bízva az egyedi ügyekben ellátandó szerepük meghatározását.

89. Ugyanakkor kétségeim vannak egy ilyen kötelezettség arányosságát illetően, amennyiben a kötelezettség túlzottan szigorú ahhoz, hogy kellőképpen figyelembe vegye a szóban forgó ügy különböző, az előző megjegyzéseimben már említett vonatkozásait. Az ír jogi szabályozásnak a kérdést előterjesztő bíróság általi, az arányosság elvével összhangban történő értelmezése hozzájárulhat az uniós joggal való összeegyeztethetlenség elkerüléséhez.

⁴⁹ Megjegyzem, hogy a C-167/17. sz. Klohn ügy, ahol az alapügy felperesét a Bíróság előtt az ügyvéd a Supreme Court (legfelsőbb bíróság) – azaz a jelen ügyben kérdést előterjesztő bíróság – által előterjesztett előzetes döntéshozatal iránti ügyben képviselte, a 2003. május 26-i 2003/35/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvvel (HL 2003. L 156., 17. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 7. kötet, 466. o.) módosított, az egyes köz- és magánprojektek környezetre gyakorolt hatásainak vizsgálatáról szóló, 1985. június 27-i 85/337/EGK tanácsi irányelv (HL 1985. L 175., 40. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 1. kötet, 248. o.) értelmezésére vonatkozott.

4. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első, második és harmadik kérdésre adandó válasz

90. A fenti megfontolások alapján úgy vélem, hogy a tagállam csak akkor élhet a 77/249 irányelv 5. cikkében biztosított lehetőséggel, ha ugyanezen irányelv szerinti féllel szemben alkalmazandó korlátozást közérdeken alapuló kényszerítő indok igazolja, továbbá ha a korlátozás a cél elérésére alkalmas és azzal arányos. Jóllehet a nemzeti bíróság feladata annak megítélése, hogy erről van-e szó, abban az esetben, ha a 77/249 irányelv szerinti fél olyan személyt kíván képviselni, aki az eljáró bíróság előtt személyesen, képviselet nélkül jogosult eljárni, nem tűnik úgy, hogy a korlátozás koherens módon lehetővé tenné egy ilyen cél elérését.

91. Ezenkívül úgy vélem, hogy főszabály szerint abban az esetben, ha a 77/249 irányelv 5. cikkében biztosított lehetőséggel helyénvaló élni, úgy az ír jogban megfogalmazott rendszer – amely annak előírására korlátozódik, hogy a szolgáltatást nyújtó ügyvéd a nemzeti bírósággal közölje az ír jognak megfelelően eljáró azon ügyvéd nevét, aki rendelkezésre áll annak érdekében, hogy az előbbi ügyvéd számára szükség esetén segítséget nyújtson, és a szakemberekre bízva az egyedi ügyekben ellátandó szerepük meghatározását – a szolgáltatásnyújtás szabadságának arányos sérelmével jár.

C. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett negyedik kérdésről

1. Az arányosság elvének való megfelelés céljából a nemzeti szabályozás uniós joggal összhangban álló értelmezésének szükségességéről

92. A kérdést előterjesztő bíróság negyedik kérdésével a szolgáltatást nyújtó, más tagállamban letelepedett ügyvédnek a nemzeti bíróság előtt eljárásra jogosult ügyvéddel történő együttműködési kötelezettségével kapcsolatos pontosításokat kér. Azt kívánja megtudni, hogy az uniós jogra figyelemmel, ilyen kötelezettség előírása minden körülmények között megengedett-e, és amennyiben nem, úgy mely tényezőket kell a nemzeti bíróságnak figyelembe vennie annak eldöntése során, hogy valamely konkrét esetben ilyen követelmény előírható-e.

93. Amint az első három előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés elemzése során kifejtettem, az ír jogban megfogalmazott rendszer, az előírt együttműködési módokra figyelemmel a szolgáltatásnyújtás szabadságának arányos sérelmével jár. Ugyanakkor pontosítani kell, hogy ez a következtetés azon alapul, hogy a szóban forgó jogi szabályozás által kitűzött cél – nevezetesen a jogalanyok védelme és a megfelelő igazságszolgáltatás biztosítása – eléréséhez feltétlenül szükséges a 77/249 irányelv 5. cikkében biztosított lehetőséggel élni.

94. A 77/249 irányelv 5. cikkét átültető, együttműködési kötelezettséget előíró ír jogi szabályozás arányossága kétségeket ébreszt, mivel úgy tűnik, hogy azt minden esetben, az adott ügy körülményeinek kellő figyelembevétel nélkül alkalmazni kell. Már felhívtam a figyelmet arra, hogy bizonyos körülmények okafogyottá tehetik e kötelezettséget. A szolgáltatásnyújtás szabadsága ezen intézkedés általi korlátozásának fokára figyelemmel számomra nyilvánvaló, hogy ez az intézkedés aránytalan, és ebből következően a 77/249 irányelv – EUMSZ 56. cikk fényében értelmezett – 5. cikkével nem összeegyeztethető, amennyiben a kivétel lehetősége nélkül, szigorúan, akkor is alkalmazni kell, ha a közérdeken alapuló kényszerítő indokokat nem veszélyezteti az, hogy a szolgáltatást nyújtó ügyvéd a jogvitában a nemzeti bíróság előtt eljárásra jogosult ügyvéd nélkül jár el.

95. E körülmények között hivatkozom különösen arra az esetre, amikor a szolgáltatást nyújtó ügyvéd a képzettségének és szakmai tapasztalatának köszönhetően rendelkezik a jogalanyak a nemzeti bíróságok előtt folyamatban lévő ügyének képviseléséhez szükséges tudással. Ezenkívül megemlítem még a kevésbé összetett és a nemzeti bíróság előtt eljárásra jogosult ügyvéd közreműködését szükségessé nem tévő ügyeket is. Az összes ilyen esetnek közös vonása, hogy a szolgáltatást nyújtó ügyvéd, a fentiekben említett jogos érdekeknek teljes mértékben megfelelően, rendszerint maga is elláthatná a jogalany képviselését.

96. Alapvető jelentőségűnek tartom, hogy az előző megfontolásokra tekintettel kidolgozásra kerüljön egy sor olyan objektív kritérium, amelyek alapján a kérdést előterjesztő bíróság bizonyossággal azonosíthatja azokat az eseteket, amelyek az együttműködési kötelezettség rugalmasabb alkalmazását, vagy akár – az esettől függően – az az alóli mentesülés alkalmazását követelik meg. Ez a kérdést előterjesztő bíróság számára lehetővé tenné, hogy indokolt esetben az arányosság elvét alkalmazza. Az e kritériumok alkalmazásából eredő, a nemzeti szabályozás összhangban álló értelmezése biztosítaná az uniós jognak való megfelelést.

2. Azon kritériumokról, amelyeket a kérdést előterjesztő bíróságnak azon kérdés eldöntése során kell majd alkalmaznia, hogy elő kell-e írni együttműködési kötelezettséget

97. Azon kritériumok első kategóriája, amelyek alapján a kérdést előterjesztő bíróság az együttműködési kötelezettségnek a nemzeti szabályozás által elérni kívánt jogos érdekekkel való arányosságát megállapíthatja, az Írországból szolgáltatást nyújtó ügyvéd *képzettségéhez és szakmai tapasztalatához* kötődik. Az esetlegesen e tagállam jogára vonatkozóan végzett tanulmányok és szerzett szakmai tapasztalat hasznos jelzésül szolgálhat az anyagi és eljárási jog, a jogi terminológia és a szakmai etikai szabályok területén való szakmai kompetenciát illetően. Szintén hasznosnak bizonyulhat, ha ugyanazon tagállam más bíróságai már engedélyezték, hogy az ügyvéd a szóban forgó (vagy ahhoz kapcsolódó) ügyben a jogalany képviselését ellássa.

98. A releváns kritériumok második kategóriájába az *eljárás jellege, az ügy összetettsége és az alkalmazandó jogterület* tartozik. Így, ha az ügy nem különösen összetett és nem követeli meg mindenképpen a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéd közreműködését, akkor az egyedül a szolgáltatást nyújtó ügyvédre is bízható. Hasonlóan, a nemzetközi vagy uniós jogi vonatkozású ügyek nem feltétlenül teszik szükségessé a nemzeti bíróság előtt eljárni jogosult ügyvéd részvételét, tekintettel arra, hogy e jogterületek jellegük miatt túllépnek a tisztán nemzeti kereteken. Ezzel szemben egy kizárólag ír jogi vonatkozású ügy, amely esetlegesen bizonyos fokú specializációt is szükségessé tesz, a nemzeti bíróság előtt eljárásra jogosult ügyvéd nagy fokú közreműködését követelheti meg.

99. A kritériumok e felsorolása semmiképpen sem kimerítő jellegű, mindössze a rugalmasabb megközelítést igazoló körülmények illusztrálására szolgál annak eldöntése során, hogy az adott ügyben az együttműködési kötelezettség előírásának helye van-e. Ezenkívül hangsúlyozandó, hogy az alkalmazandó kritériumok csak jelzésértékűek, mivel a kérdést előterjesztő bíróságnak saját mérlegelési jogkörében eljárva kell azonosítania az adott ügy körülményeit. A követendő pontos eljárást illetően célszerűnek tartom az eljárási módok szabályozását az illetékes nemzeti hatóságokra bízni. A kérdést előterjesztő bíróságot az ír jog szerint megillető hatásköröktől függően úgy tűnik számomra, hogy e bíróságnak képesnek kell lennie arra, hogy kialakítson egy ahhoz hasonló eljárásrendet, mint amelyet az ítélkezési gyakorlat útján arra az esetre dolgozott ki, ha valamely laikus jogalany azt kéri, hogy jogi végzettséggel nem rendelkező szakember

képviselhesse őt.⁵⁰

100. Ezenkívül a javasolt megközelítés azzal az előnnyel jár, hogy kellőképpen figyelembe veszi a kérdést előterjesztő bíróság annak kockázatával kapcsolatos aggályait, hogy olyan személy közreműködését kell engedélyeznie, aki nem tesz eleget a megfelelő igazságszolgáltatás és a jogalanyok tényleges védelme követelményeinek. Annak megítélése során, hogy a más tagállamban letelepedett szolgáltatást nyújtó ügyvéd ténylegesen megfelel-e azon kritériumoknak, amelyek igazolják, hogy megfelelő képességgel rendelkezik a jogalany bíróság előtti képviseletének ellátására, a kérdést előterjesztő bíróság meg tud majd győződni arról, hogy az említett jogos érdekek kellően figyelembevételre kerülnek.

3. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett negyedik kérdésre adandó válasz

101. Az előzőekre figyelemmel azt a következtetést vonom le, hogy még ha a Bíróság meg is állapítaná, hogy a 77/249 irányelv 5. cikkében megfogalmazott kötelezettség előírása az ír rendszer vonatkozásban megengedhető, mindazonáltal úgy tűnik, hogy aránytalan lenne e megközelítést szigorúan alkalmazni, anélkül hogy kivételt lehetne tenni akkor, amikor az alkalmazandó közérdeken alapuló kényszerítő indokokat nem veszélyezteti az, hogy a szolgáltatást nyújtó ügyvéd a jogvitában a nemzeti bíróság előtt eljárásra jogosult ügyvéd nélkül jár el. Épp ellenkezőleg, a rendszernek képesnek kell lennie arra, hogy figyelembe vegye az ügy sajátos körülményeit, így az érintett szolgáltatást nyújtó sajátos képzettségét és gyakorlatát, azon eljárás jellegét, amelyben a szolgáltatást nyújtó részt kíván venni, valamint az ügy összetettségét és az alkalmazandó jogterületet.

VI. Véggövetkeztetés

102. A fenti megfontolásokra tekintettel azt javaslom a Bíróságnak, hogy a Supreme Court (legfelsőbb bíróság, Írország) által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre a következőképpen válaszoljon:

- A tagállam csak akkor élhet az ügyvédi szolgáltatásnyújtás szabadsága tényleges gyakorlásának elősegítéséről szóló, 1977. március 22-i 77/249/EGK tanácsi irányelv 5. cikkében biztosított lehetőséggel, ha az említett irányelv szerinti féllel szemben alkalmazandó korlátozást közérdeken alapuló kényszerítő indok igazolja, továbbá ha a korlátozás a cél elérésére alkalmas, valamint azzal arányos. Jóllehet a nemzeti bíróság feladata annak megítélése, hogy erről van-e szó akkor, ha a 77/249 irányelv szerinti fél olyan személyt kíván képviselni, aki az eljáró bíróság előtt személyesen, képviselet nélkül jogosult eljárni, nem tűnik úgy, hogy a korlátozás koherens módon lehetővé tenné egy ilyen cél elérését.
- Azokban az esetekben, amelyekben főszabály szerint helyénvaló a 77/249 irányelv 5. cikkében biztosított lehetőséggel élni, az ír jogban megfogalmazotthoz hasonló rendszer, amely annak előírására korlátozódik, hogy az eljáró nemzeti bíróságnak jelezni kell az előtte eljáró és az eljárásbeli részvételt elfogadó ügyvéd személyét, a szolgáltatásnyújtás szabadságának arányos sérelmével jár.
- Ugyanakkor aránytalan lenne e megközelítést szigorúan alkalmazni, anélkül hogy kivételt lehetne tenni akkor, amikor a tervezett szolgáltatásnyújtás az alkalmazandó közérdeken

⁵⁰ Lásd a jelen indítvány 57. pontját.

alapuló kényszerítő indokokat nem veszélyezteti. Épp ellenkezőleg, az ír jogban megfogalmazotthoz hasonló rendszernek képesnek kell lennie arra, hogy figyelembe vegye az ügy sajátos körülményeit, így az érintett szolgáltatást nyújtó sajátos képzettségét és gyakorlatát, azon eljárás jellegét, amelyben a szolgáltatást nyújtó részt kíván venni, valamint az ügy összetettségét és az alkalmazandó jogterületet.